

NÔNG NGHIỆP, NÔNG DÂN, NÔNG THÔN Ở VIỆT NAM TRONG SỰ NGHIỆP CÔNG NGHIỆP HÓA VÀ HIỆN ĐẠI HÓA ĐẤT NƯỚC¹

NGUYỄN ĐĂNG KHOA*

Nông nghiệp, nông dân, nông thôn ở Việt Nam có vị trí chiến lược trong sự nghiệp công nghiệp hoá và hiện đại hoá đất nước. Nhận thức sâu sắc vấn đề này, Ban Chấp hành Trung ương Đảng Cộng sản Việt Nam khóa X đã ban hành Nghị quyết 26-NQ/TW ngày 05/08/2008 về vấn đề Nông nghiệp, Nông dân và Nông thôn.

Thực hiện nghị quyết 26-NQ/TW, Thủ tướng Chính phủ Việt Nam đã ban hành Quyết định 800/2010/QĐ-TTg ngày 04/06/2010 phê duyệt Chương trình Mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2010-2020.

Sau hơn một năm triển khai Chương trình trên địa bàn toàn quốc, những nội dung cơ bản của Chương trình đã thể hiện ngày càng rõ nét.

1. Xây dựng nông thôn mới là gì?

Là một cuộc vận động lớn để cộng đồng dân cư ở nông thôn đồng lòng chung tay, góp sức xây dựng làng xã của mình khang trang, sạch đẹp; sản xuất phát triển toàn diện, thu nhập và đời sống vật chất, tinh thần của người dân được nâng cao, bản sắc văn hoá dân tộc được giữ gìn; môi trường và an ninh nông thôn được đảm bảo.

Chương trình xây dựng nông thôn mới là một chương trình trọng tâm, xuyên suốt Nghị quyết 26-NQ/TW về nông nghiệp, nông thôn, nông dân, là một chương trình khung, tổng thể phát triển nông thôn toàn diện nhất với 11 nội dung lớn cùng 14 chương trình mục tiêu Quốc gia và 16 chương trình hỗ trợ có mục tiêu triển khai ở địa bàn nông thôn trong cả nước.

Có thể nói cho tới nay chưa có chương trình nào lớn như chương trình này và cũng chưa có chương trình nào hợp lòng dân, ảnh hưởng sâu sắc tới nông dân như chương trình này. Người dân ở nông thôn rất kỳ vọng, đón chờ; cán bộ và những người có mối quan hệ với nông dân cũng rất quan tâm. Vì vậy mà gần đây trong một số văn bản của Đảng và Chính phủ đã dùng cụm từ “công cuộc xây dựng Nông thôn mới” (*cụm từ "công cuộc" chỉ được sử dụng trong 2 trường hợp là Kháng chiến và Đổi mới, điều này nói lên tầm vóc, tính lâu dài và gian khó của xây dựng Nông thôn mới*).

2. Mục tiêu

Theo chỉ đạo của Chính phủ, đến năm 2015 từng tỉnh và cả nước phần đầu có 20% số xã và đến năm 2020 có 50% số xã đạt chuẩn Nông thôn mới theo 19 tiêu chí của Bộ tiêu chí Quốc gia. Có thể nói đây là một sức ép lớn, một nhiệm vụ nặng nề và gian khó cho cấp ủy, chính quyền các cấp.

3. Ai làm?

* Thứ trưởng Bộ Nông nghiệp và Phát triển Nông thôn.

¹ Trích bài phát biểu tại Hội thảo quốc tế “Một số vấn đề về xây dựng nông thôn mới ở Việt Nam hiện nay” do Viện Xã hội học tổ chức tại Hà Nội ngày 8/11/2011.

Câu trả lời là người dân và cộng đồng dân cư ở nông thôn là người làm với vai trò là chủ thể, thể hiện người dân được biết, được bàn, được quyết định, được làm, giám sát và thụ hưởng (từ khâu qui hoạch, đề án, đến huy động vốn, quản lý...).

Cấp uỷ, chính quyền xã, chi uỷ, trường thôn là người trực tiếp tổ chức, chỉ đạo.

Cấp Trung ương, tỉnh, huyện giữ vai trò hướng dẫn, hỗ trợ như tuyên truyền, ban hành cơ chế chính sách hỗ trợ (hiện vật, tiền hoặc lãi suất), tập huấn, hỗ trợ nguồn lực, chỉ đạo, kiểm tra, bổ khuyết rút kinh nghiệm, tổ chức thi đua khen thưởng.

4. Làm gì?

Là làm theo 19 tiêu chí Nông thôn mới. Như vậy có rất nhiều việc phải làm, song nói gọn lại cần tập trung làm 6 nhóm việc chính sau:

- Tuyên truyền, vận động, lập qui hoạch và Đề án một cách bài bản, thiết thực, hiệu quả;
- Xây dựng phương án huy động nguồn lực tại chỗ (lao động, vật tư, đất, tiền) để làm một số công trình, công việc của thôn, xã;
- Đầu tư cơ sở hạ tầng phục vụ sản xuất và đời sống;
- Phát triển sản xuất gắn xây dựng, nhân rộng các mô hình có hiệu quả, đồng thời làm tốt công tác đào tạo nghề, chuyển đổi cơ cấu lao động;
- Chính trang khu dân cư, nhà cửa, công trình vệ sinh, vườn ao, công, tường rào đảm bảo vệ sinh môi trường;
- Nâng cao chất lượng giáo dục, y tế, văn hoá và đảm bảo an ninh nông thôn.

5. Làm như thế nào?

Làm theo trình tự 7 bước ghi trong Thông tư liên tịch số 26/2011/TTLT-BNNPTNT-BKHĐT-BTC ngày 08/04/2011 hướng dẫn thực hiện Quyết định 800/2010/QĐ-TTg của Thủ tướng Chính phủ.

- Bước 1: Thành lập hệ thống quản lý, thực hiện (Ban chỉ đạo, Ban quản lý các cấp).
- Bước 2: Tổ chức thông tin, tuyên truyền về thực hiện chương trình xây dựng Nông thôn mới: Phát huy sức mạnh của cả hệ thống chính trị trong việc tuyên truyền vận động để cán bộ người dân và cộng đồng dân cư nhận thức đúng về mục đích, yêu cầu, nội dung xây dựng Nông thôn mới, cũng như vai trò chủ thể của cộng đồng dân cư trong xây dựng Nông thôn mới để tạo sự đồng thuận trong tổ chức thực hiện, nhất là trong việc huy động nguồn lực từ cộng đồng.
- Bước 3: Khảo sát đánh giá thực trạng nông thôn theo 19 tiêu chí của Bộ tiêu chí quốc gia. Kết quả cho đến nay có 1,2% số xã đạt 15 đến 18 tiêu chí ; có 3,3% số xã đạt từ 12 đến 14 tiêu chí; có 13% số xã đạt từ 8 đến 9 tiêu chí; có 22% số xã đạt từ 5 – 7 tiêu chí; có 32,3% số xã đạt từ 3 – 5 tiêu chí; còn 28,2% số xã đạt dưới 3 tiêu chí.
- Bước 4: Lập quy hoạch Nông thôn mới cấp xã: đến nay đã có 50% số xã (khoảng 4.500 xã) đang triển khai công tác quy hoạch, trong đó có 200 xã (chiếm 2% số xã) hoàn thành quy hoạch chung và một số quy hoạch chi tiết cần thiết (khu dân cư và trung tâm xã, khu sản xuất nông nghiệp). Dự kiến đến cuối năm 2011 sẽ có khoảng 30% số xã phê duyệt xong quy

hoạch nông thôn mới.

- Bước 5: Lập, phê duyệt đề án xây dựng Nông thôn mới cấp xã: Đến nay mới có khoảng 45% số xã đang xây dựng đề án, trong đó có 700 xã (chiếm 7,6%) đã phê duyệt xong đề án làm căn cứ trong triển khai xây dựng nông thôn mới.

- Bước 6: Tổ chức thực hiện đề án theo nguyên tắc việc gì thôn, xóm, thấy cần làm trước thì UBND xã xem xét ưu tiên cho làm trước, việc gì thôn xóm làm được thì để họ làm, như làm đường làng ngõ xóm, kênh nội đồng, nhà văn hóa thôn, chỉnh trang thôn xóm, phát triển sản xuất... nhằm tạo ra sự hào hứng tham gia của cộng đồng. Thái Bình có phong trào “làm từ gia đình làm ra, làm từ đồng làm về, làm từ thôn làm lên”. Trong gia đình nên bắt đầu từ việc dọn dẹp, sắp xếp tạo không gian gọn gàng, sạch sẽ, thoáng mát.

- Bước 7: Giám sát, đánh giá và báo cáo về tình hình thực hiện chương trình của cộng đồng dân cư (cộng đồng dân cư cử người đại diện giám sát kết quả thực hiện chương trình).

6. Một số khó khăn thách thức lớn trong quá trình triển khai

- Làm cho người dân và cộng đồng dân cư hiểu rõ trách nhiệm của mình là chủ thể và nội lực của cộng đồng là vấn đề cốt yếu trong xây dựng Nông thôn mới (*nguồn lực nhà nước là hỗ trợ*);

- Năng lực tổ chức triển khai xây dựng Nông thôn mới của một bộ phận đội ngũ cán bộ, nhất là ở cơ sở có một số hạn chế, bất cập, biểu hiện ở tư tưởng ỷ lại, ngại khó, thiếu quyết liệt và sự tận tâm với nông dân;

- Giải bài toán về nhu cầu vốn đầu tư xây dựng cơ sở hạ tầng và phát triển sản xuất quá lớn trong khi nguồn lực của Chính phủ, ngân sách địa phương và người dân có hạn (Quy hoạch và Đề án tính vốn hỗ trợ đầu tư cho 1 xã Nông thôn mới bình quân khoảng 120 -150 tỷ, nếu không giải quyết tốt sẽ bị hẫng, nảy sinh tâm lý chờ đợi);

- Chuyển dịch cơ cấu kinh tế, cơ cấu lao động trong nông thôn theo hướng tăng thu nhập bền vững cho đa số nông dân trong xã. Hiện nay lao động trong nông nghiệp vẫn chiếm 50% lao động xã hội, là tỷ trọng rất cao, trong khi các nước phát triển chỉ có 2 – 5% lao động nông nghiệp.

- Mời gọi doanh nghiệp về xã đầu tư kinh doanh (lo đầu vào đầu ra, chế biến và tiêu thụ sản phẩm) dẫn dắt nông dân ra thị trường;

Chương trình Mục tiêu quốc gia về xây dựng nông thôn mới giai đoạn 2010-2020 đặt ra nhiều thách thức, song với quyết tâm và nỗ lực của cả hệ thống chính trị Chương trình này chắc chắn sẽ tạo được bước chuyển biến nâng cao chất lượng cuộc sống của người dân nông thôn, phát triển nông nghiệp, đóng góp vào sự nghiệp công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.